

Kako ločiti prostovoljce od splošne populacije – primerjava osebnostnih lastnosti slovenskih prostovoljcev in splošne populacije

Andraž Lazar, Tjaša Legat, Hana Mavrič, Mojca Sečki

Namen raziskave je bil preučiti osebnostno strukturo slovenskih prostovoljcev in jo primerjati z osebnostno strukturo splošne slovenske populacije. Podatke smo zbirali v okviru vseslovenske raziskave o prostovoljstvu. Naš vprašalnik je izpolnilo 716 udeležencev, od tega 105 moških in 565 žensk, za ostale nismo imeli demografskih podatkov. Rezultate smo primerjali s podatki iz splošne populacije. Primerjava je pokazala, da prostovoljci v primerjavi s splošno populacijo izražajo višjo odprtost za izkušnje, sprejemljivost in vestnost ter nižji nevroticizem. Tako so bolj odprti za nove izkušnje, radovedni, sočutni, redoljubni in manj napeti kot pripadniki splošne populacije. V ekstravertnosti se skupini med seboj ne razlikujeta. Naša raziskava je prva tovrstna na slovenskem področju. Uporabna je predvsem v praksi, pri prilagajanju privabljanja, vodenja in usmerjanja prostovoljcev.

Uvod

Prostovoljec je v Sloveniji lahko kdorkoli, vsi pa se za prostovoljsko dejavnost ne odločijo. Obstaja kakšna razlika med prostovoljci in splošno populacijo? Ali lahko določimo osebnostne značilnosti, ki so bolj značilne za populacijo prostovoljcev? Omoto in Snyder (1995) verjameta, da lahko nekatere osebnostne lastnosti posameznikov vplivajo na naravnost k

sodelovanju v dejavnostih, ki ne prinašajo plačila, ter da empatične, negovalne in družbeno odgovorne značilnosti označujejo nagnjenost k pomoči drugim. V zadnjem času se v svetu pojavlja vedno več raziskav na temo povezanosti osebnostnih značilnosti in dejavnosti prostovoljstva. Med preučevanimi osebnostnimi značilnostmi so predvsem altruizem, vrednote ter velikih pet osebnostnih lastnosti. Tako je npr. Auld (2004) pri študentih prostovoljcih odkril, da je velik del odločitev za začetek ali prenehanje opravljanja prostovoljskega dela odvisen od osebnostnih lastnosti študentov.

Zakaj pa bi bilo sploh treba raziskati to področje? Če predpostavka, da nekatere osebnostne lastnosti povzročajo naravnost k prostovoljskim dejanjem, drži, lahko preučevanje osebnostnih lastnosti uporabimo za iskanje in pridobivanje novih prostovoljcev. Poleg tega lahko vedenje o povezanosti osebnostnih lastnosti z opravljanjem prostovoljskega dela pripomore k bolj učinkovitemu delu s sedanji prostovoljci. Nekatere osebnostne lastnosti prostovoljcev so namreč povezane tudi z njihovim zadovoljstvom ter dobrimi odnosi pri delu (Jabari idr., 2013). Glede na lastnosti prostovoljcev lahko ustrezno prilagodimo njihovo spremljanje, usposabljanje ter motiviranje.

Med raziskavami v Sloveniji ne manjka takšnih, ki preučujejo demografske lastnosti prostovoljcev (v poglavju »Kakšen je tipičen prostovoljec«), omejeno pa je število raziskav, ki bi preučevale osebnostne dejavnike prostovoljcev. Tako so npr. A. Gril s sod. (2006) v svoji raziskavi želele dobiti vpogled v značilnosti prostovoljskega dela mladih v Ljubljani ter oblikovati smernice za spodbujanje vključevanja mladih v prostovoljsko delo. V raziskavo so vključile tudi vrednote prostovoljcev, niso pa raziskale velikih pet osebnostnih lastnosti prostovoljcev. Za razliko od raziskav tujih držav (npr. Ackermann, 2019; Akhtar, 2019 in Claxton-Oldfield idr., 2012) po nam znanih podatkih v Sloveniji takšna raziskava še ni bila izvedena. Povezavo velikih petih osebnostnih lastnosti z opravljanjem prostovoljstva smo raziskali in prikazali v našem poglavju.

Povezanost opravljanja prostovoljstva z osebnostnimi lastnostmi

V raziskavah, predstavljenih v nadaljevanju, so različni avtorji ugotavljali, ali prihaja med prostovoljci in neprostovoljci oziroma splošno populacijo do razlik v osebnostni strukturi. Velikih pet faktorjev osebnosti je najpopularnejši dimenzionalni model osebnosti, s katerim merimo pet velikih faktorjskih dimenzij. Te so: ekstravertnost, odprtost, sprejemljivost, čustvena stabilnost/nevroticizem in vestnost (Avsec, 2007).

Ena od najbolj izstopajočih osebnostnih lastnosti, ki napovedujejo prostovoljsko aktivnost, je višja **ekstravertnost**, čemur priča več raziskav (Herzog in Morgan, 1993; Smith in Nelson, 1975; Spitz in MacKinnon, 1993). To sta potrdila tudi raziskovalca Dorner in Rózsa (2018), ki sta ugotovila, da so prostovoljci dosegli višji rezultat na lestvici ekstravertnosti kot neprostovoljci. Do enakih zaključkov sta prišla tudi Elshaug in Metzger (2001), ki sta potrdila, da so prostovoljni delavci bolj ekstravertni kot plačani delavci. Tudi v raziskavi, kjer so sodelovale le ženske udeleženke, so ugotovili, da prostovoljke izražajo višjo ekstravertnost od žensk splošne populacije (Claxton-Oldfield in Banzen, 2010). Predhodne rezultate je potrdila tudi K. Ackermann (2019), ki je preučevala povezanost osebnostnih lastnosti s tremi različnimi oblikami prostovoljstva (formalno, neformalno in spletno prostovoljstvo). Pri vseh treh oblikah je najbolj pomembno izstopala osebnostna lastnost ekstravertnosti prostovoljcev.

Povezanost prostovoljstva z visoko izraženo ekstravertnostjo avtorji razlagajo na več načinov. Ljudje z veliko energije naj bi ponavadi iskali takšne družabne dejavnosti, kjer bi bili koristni (Dorner in Rózsa, 2018). Za ekstravertne osebe je značilno, da so družabni, prijazni, zgovorni in aktivni, zato naj bi se tudi pogosteje odločali za opravljanje prostovoljstva, saj tovrstno delo zahteva povezovanje, komuniciranje in vzpostavljanje dobrih odnosov z drugimi ljudmi (Claxton-Oldfield in Banzen, 2010). Ekstravertni posamezniki naj bi imeli tudi širšo socialno mrežo, zato naj bi bilo bolj verjetno, da bodo povabljeni k opravljanju prostovoljskega dela (Ackermann, 2019).

Na podlagi rezultatov predhodnih raziskav smo tudi mi predpostavili, da bodo imeli prostovoljci bolj izraženo osebnostno lastnost ekstravertnosti kot pripadniki splošne populacije (hipoteza 1).

V osebnostni strukturi naj bi med prostovoljci in neprostovoljci prihajalo do razlik tudi v **odprtosti**. Dorner in Rózsa (2018) sta v raziskavi prišla do ugotovitev, da so prostovoljci dosegli višji rezultat na lestvici odprtosti kot neprostovoljci. Do enakih ugotovitev so prišli tudi v raziskavi, v kateri so sodelovale le ženske. V primerjavi z ženskami iz splošne populacije so prostovoljke dosegle bistveno višje rezultate na lestvici odprtosti (Claxton-Oldfield in Banzen, 2010). K. Ackermann (2019) je odkrila, da se odprtost za izkušnje pomembno pozitivno povezuje s spletnim prostovoljstvom.

Avtorji povezanost visoko izražene odprtosti z opravljanjem prostovoljstva pojasnjujejo različno. Odprti ljudje veljajo za kritične in radovedne, cenijo raznolikost, nove ideje in izkušnje ter so sposobni ponovno razmisliti

o svojih sistemih vrednot (McCrae in Costa, 2008; Mondak, 2010). Prostovoljsko delo jim ponuja priložnost za pridobivanje novih izkušenj, spoznavanje novih ljudi in srečanje z novimi idejami, zato se tudi pogosteje udeležujejo v teh aktivnostih, pojasnjujejo v različnih raziskavah (Bekkers, 2005; Carlo idr., 2005; Dinesen idr., 2014). Poleg tega odprti ljudje uživajo v spoznavanju drugih kulturnih značilnosti, običajev, načinov razmišljanja in drugačnih izkušenj, kar ponuja prostovoljstvo (Dorner in Rózsa, 2018). Glede na ugotovitve predhodnih raziskav smo predpostavili, da bodo prostovoljci imeli bolj izraženo osebnostno lastnost odprtosti kot pripadniki splošne populacije (hipoteza 2).

Rezultati raziskav so pokazali, da **sprejemljivost** kot osebnostna lastnost pomembno napoveduje zadovoljstvo s prostovoljskim delom. Avtorji predpostavljajo, da so altruistični motivi in človekoljubnost, ki je povezana s sprejemljivostjo, ključne značilnosti prostovoljcev (Jabari idr., 2013). Moore in drugi (2014), ki so raziskavo izvedli na vzorcu študentov in študentk, so ugotovili, da se s prostovoljstvom pomembno povezuje le dimenzija sprejemljivosti. To so razlagali s tem, da posameznik, ki je visoko sprejemljiv, potrebuje harmonijo v družbi in je posledično usmerjen k altruističnemu vedenju. Elshaug in Metzger (2001) sta v raziskavi potrdila, da so bili prostovoljni delavci bolj sprejemljivi kot plačani delavci. Podobno sta v raziskavi odkrila tudi Claxton-Oldfield in Banzen (2010), ki sta pokazala, da so ženske prostovoljke dosegle bistveno višje rezultate na lestvici sprejemljivosti v primerjavi s splošno žensko populacijo. Tudi K. Ackermann (2019) je dokazala, da se sprejemljivost pozitivno povezuje z obliko neformalnega prostovoljstva.

Povezanost prostovoljstva z visoko izraženo sprejemljivostjo avtorji razlagajo različno. Sprejemljiva oseba velja za zaupljivo, sodelujočo, obzirno, sočutno, skrbno in premišljeno (McCrae in Costa, 2008; Mondak, 2010). Prostovoljstvo v veliko primerih zahteva razumevanje, pomoč in skrb za druge, zato ni presenetljivo, da se bodo sprejemljive osebe odločile za izvajanje prostovoljskega dela (Mitchell in Shuff, 1995). Glede na rezultate predhodnih raziskav smo predpostavili, da bodo imeli prostovoljci bolj izraženo osebnostno lastnost sprejemljivosti kot pripadniki splošne populacije (hipoteza 3).

Med osebnostne lastnosti, ki napovedujejo prostovoljsko dejavnost, se uvršča tudi nižja raven **nevroticizma** (Herzog in Morgan, 1993; Howarth, 1976). V raziskavi, ki sta jo izvedla Claxton-Oldfield in Banzen (2010), so prostovoljke v primerjavi z ženskami iz splošne populacije dosegle znatno nižje rezultate na lestvici nevroticizma. Tudi K. Ackermann (2019) je raziskovala povezanost nevroticizma in različnih oblik prostovoljstva.

Ugotovila je, da je nizka raven nevroticizma močan predpogoj za opravljanje formalnega in, v manjši meri, tudi spletnega prostovoljstva.

Povezanost opravljanja prostovoljstva z manj izraženo osebnostno lastnostjo nevroticizma avtorji razlagajo na podoben način. Osebe z nizko izraženo ravno nevroticizma so bolj sproščene, dobro obvladujejo stres, v napetih situacijah ostanejo mirne (McCrae in Costa, 2008; Mondak, 2010). Visoka raven odpornosti na stres in čustveni nadzor sta značilnosti, ki predstavljata dober predpogoj za prostovoljsko delo, kot pojasnjujejo v več raziskavah (Bekkers, 2005; Musick in Wilson, 2008; Omoto idr., 2010). Na podlagi ugotovitev raziskav smo predpostavili, da bodo imeli pripadniki splošne populacije bolj izraženo osebnostno lastnost nevroticizma kot prostovoljci (hipoteza 4).

Osebnostna lastnost **vestnosti** naj bi pomembno napovedovala zadovoljstvo s prostovoljskim delom (Jabari idr., 2013). V raziskavi, ki je vključevala ženske udeleženke, so Claxton-Oldfield idr. (2012) ugotovili, da so prostovoljke v primerjavi z žensko splošno populacijo dosegle pomembno višji rezultat na lestvicah vestnosti. Do nasprotujočih zaključkov je prišlo v drugi raziskavi, kjer se je vestnost negativno povezovala s spletnim prostovoljstvom (Ackermann, 2019).

Vestna oseba običajno potrebuje strukturo in hierarhijo ter upošteva pravila. Za tako osebo je značilno, da je urejena, poslušna, učinkovita, disciplinirana in delovna (McCrae in Costa, 2008; Mondak, 2010). Vendar različni avtorji predpostavljajo, da povezanost med vestnostjo in prostovoljstvom ni tako enostavna kot v primeru drugih osebnostnih lastnosti (Mike idr., 2014). Razlog za to je lahko dejstvo, da je vestnost v naši družbi visoko cenjena lastnost. Po eni strani se lahko vestni ljudje pogosteje odločajo za opravljanje prostovoljstva, če nanj gledajo kot na opravljanje državljanske dolžnosti (Dinesen idr., 2014). Po drugi strani pa so vestne osebe opisane kot učinkovite in se zato bolj izogibajo prostovoljskemu delu, ki nima možnosti prejemanja neposrednih osebnih izplačil (Quintelier in Theocharis, 2013; Russo in Ammā, 2016).

Čeprav avtorji predhodnih raziskav niso prišli do enakih zaključkov, smo predpostavili, da bodo imeli prostovoljci bolj izraženo osebnostno lastnost vestnosti kot pripadniki splošne populacije (hipoteza 5).

Glede na nasprotujoče si zaključke tujih raziskav o povezanosti osebnostnih lastnosti s profilom prostovoljcev ter pomanjkanjem takšnih raziskav v slovenskem prostoru je pomembno, da se ta povezava razišče tudi pri nas. Prav s tem namenom smo se odločili opraviti pričujočo raziskavo.

Metoda

Postopek in udeleženci

Prostovoljci

Podatke smo zbirali prek spletne strani 1ka.si v okviru vseslovenske raziskave prostovoljskega dela pod okriljem Slovenske filantropije, ki deluje kot krovna organizacija na področju prostovoljske dejavnosti v Sloveniji. Končni vprašalnik, ki smo ga, zaradi velika osipa udeležencev ob prvi delitvi na spletu, skrajšali, smo novembra 2020 objavili na različnih spletnih straneh Facebook, tako v obliki osebnih objav kot v obliki objav na spletnih straneh različnih prostovoljskih skupin in društev. Povabilo k sodelovanju v raziskavi smo poslali prek e-poštnega naslova Društva študentov psihologije Slovenije, e-poštnega naslova spletne strani Psihologija dela ter prek osebnih e-poštnih naslovov, poleg tega pa smo vabilo preposlali na e-poštne naslove različnih prostovoljskih centrov, organizacij in skupin. Pri zbiranju podatkov nam je pomagala tudi Slovenska filantropija, ki je povabilo k raziskavi in povezavo do spletnega vprašalnika poslala 1774 članicam mreže Slovenske filantropije, njihove mreže in 8200 posameznikov, ki prejemajo prostovoljske e-novice. Vprašalnik je bil v aktivni obliki dostopen skoraj en mesec.

Od 2388 udeležencev, od katerih je bila več kot polovica takšnih, ki so samo kliknili na anketo, smo za potrebe naše raziskave upoštevali le tiste, ki so v celoti odgovorili na vseh 21 postavk vprašalnika osebnosti. Naš končni vzorec prostovoljcev je obsegal 716 udeležencev. Pri vsaki kategoriji socialno-demografskih podatkov vzorca prostovoljcev (tabela 1) so v zadnji vrstici vnešene tudi manjkajoče vrednosti. To so osebe, ki so v celoti izpolnile vprašalnik osebnosti BFI-K, niso pa izpolnile razdelka Vprašalnik prostovoljcev, ki se je nanašal na socialno-demografske podatke. Rezultate smo obdelali s pomočjo programa RStudio (R Core Team, 2019).

Splošna populacija

Vzorec splošne populacije smo pridobili s pomočjo dr. Gaje Zager Kocjan, ki nam je, za namene našega raziskovanja, posredovala podatke o vzorcu iz svoje doktorske disertacije (Zager Kocjan, 2016). Ob tem smo bili pozorni na to, da je bil vzorec po velikosti, socialno-demografskih in tudi statističnih značilnostih čim bolj podoben vzorcu prostovoljcev. Raziskovalka G. Zager Kocjan (2016) je uporabila več vprašalnikov, med drugim tudi

BFI-K. Načina zbiranja in obdelave podatkov sta bila pri vzorcih različna, zato sta tudi kategorizaciji stopnje izobrazbe drugačni (tabela 1).

Tabela 1: *Socialno-demografski podatki za vzorca prostovoljcev in splošne populacije*

	Prostovoljci (N = 716)		Splošna populacija (N = 515)	
	Absolutno število	Odstotek (%)	Absolutno število	Odstotek (%)
Spol				
Moški	105	14,7	177	34,4
Ženske	565	78,9	338	65,6
Drugo	5	0,7		
Manjkajoči	41	5,7		
Stopnja izobrazbe ^a				
I. ali II.	25	3,5	66	12,8
III. ali IV.	36	5,0	449	87,2
V. ali VI.	289	40,4		
VII. ali VIII.	325	45,4		
Manjkajoči	41	5,7		
Povprečni mesečni dohodek				
< 500 €	61	8,5	14	2,7
500–1000 €	116	16,2	129	25,0
1000–1500 €	149	20,8	242	47,0
1500–2000 €	107	14,9	94	18,3
> 2000 €	214	29,9	36	7,0
Manjkajoči	69	9,6		

Opombe: Manjkajoči = prostovoljci, ki so v celoti izpolnili vprašalnik BFI-K, niso pa izpolnili vprašanj, vezanih na posamezen socialno-demografski dejavnik.

^aPri vzorcu splošne populacije sta bili obravnavani le dve kategoriji stopnje izobrazbe – Srednja (prva vrstica) = srednješolska izobrazba; Visoka (druga vrstica) = visokošolska diploma ali višja stopnja.

Pripomočki

Vprašalnik Velikih pet (BFI-K)

Vprašalnik BFI-K (angl. *Big Five Questionnaire*; Rammstedt in John, 2005; slovenska priredba; Zager Kocjan, 2016) meri pet velikih faktorjev osebnosti, ki predstavljajo temeljne osebnostne dimenzije v okviru petfaktorskega modela osebnosti. Vprašalnik je skrajšana verzija dobro uveljavljenega vprašalnika Velikih pet BFI (angl. *Big Five Inventory*; John, Donahue in Kentle, 1991). Obsega 21 postavk, ocenjenih na 5-stopenjski odgovorni lestvici (1 – sploh se ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam). Udeleženci morajo pri vsaki postavki označiti, v kolikšni meri se strinjajo z navedeno trditvijo. Posamezne lestvice merijo ekstravertnost (npr. »Nase gledam kot na nekoga, ki je družaben, gre rad med ljudi«), vestnost (npr. »... učinkovito opravi svoje delo«), sprejemljivost (npr. »... na splošno zaupa ljudem«), nevroticizem (npr. »... hitro postane nervozen«) in odprtost (npr. »... ga zanima mnogo različnih stvari«) (Rammstedt in John, 2005; slovenska priredba; Zager Kocjan, 2016). Raziskave kažejo, da ima BFI-K kljub manjšemu številu postavk zadovoljive merske značilnosti (Rammstedt in John, 2005, v slovenščini Zager Kocjan, 2016).

Rezultati

Najprej smo izračunali opisne statistike rezultatov vseh petih osebnostnih lastnosti pri vzorcu prostovoljcev in vzorcu splošne populacije.

Tabela 2: *Opisne statistike vprašalnika BFI-K*

BFI-K	<i>M</i>	<i>Mdn</i>	<i>SD</i>	<i>As</i>	<i>Spl</i>
Prostovoljci					
Ekstravertnost	3,58	3,61	0,72	-0,20	-0,36
Vestnost	4,14	4,19	0,63	-0,54	-0,11
Sprejemljivost	4,09	4,19	0,70	-0,80	0,55
Nevroticizem	2,28	2,18	0,84	0,54	-0,12
Odprtost	3,87	3,89	0,66	-0,24	-0,39

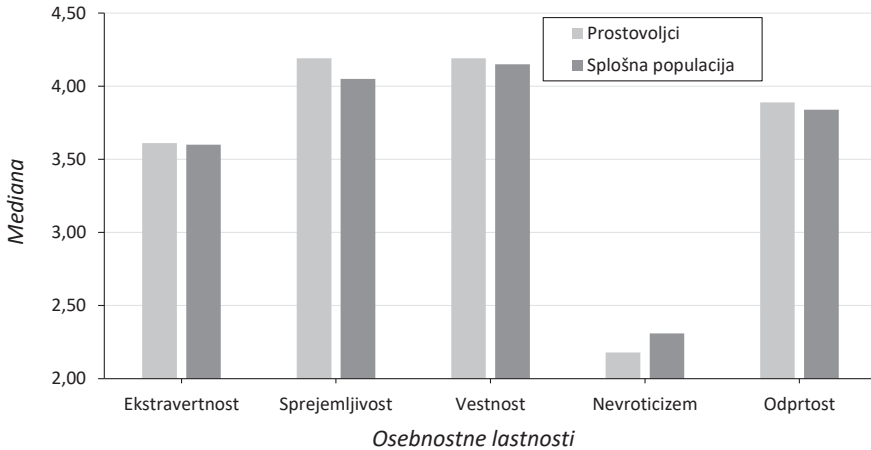
BFI-K	<i>M</i>	<i>Mdn</i>	<i>SD</i>	<i>As</i>	<i>Spl</i>
Splošna populacija					
Ekstravertnost	3,57	3,60	0,66	-0,16	-0,46
Vestnost	4,10	4,15	0,55	-0,27	-0,41
Sprejemljivost	3,88	4,05	0,61	-0,33	-0,16
Nevroticizem	2,50	2,31	0,70	0,25	-0,51
Odrprtost	3,78	3,84	0,62	-0,31	-0,47

Opomba: *M* = aritmetična sredina; *Mdn* = mediana; *SD* = standardni odklon; *As* = asimetričnost; *Spl* = sploščenost; $SE_{As_pr.} = 0,09$; $SE_{Spl_pr.} = 0,18$; $SE_{As_sp.} = 0,22$; $SE_{Spl_sp.} = 0,11$.

Na podlagi koeficientov asimetričnosti in sploščenosti (tabela 2) sklepamo na nenormalno porazdelitev rezultatov osebnostnih lastnosti. Porazdelitve vseh osebnostnih lastnosti, z izjemo nevroticizma, so asimetrične v levo, kar pomeni, da imajo »daljše repe« v smeri nižjih vrednosti, vrh porazdelitve pa je pomaknjen v desno. Zato smo ob aritmetični sredini zapisali še mediano, statistično mero za srednje vrednosti, ki je bolj primerna za takšne porazdelitve. O normalnosti porazdelitve smo sklepali le na podlagi koeficienta asimetričnosti in sploščenosti (tabela 2). Koeficienti asimetričnosti so, z izjemo nevroticizma, negativni. Prav tako so koeficienti sploščenosti, z izjemo sprejemljivosti, tudi negativni in se gibljejo med 0,51 in -0,11. Absolutne vrednosti teh dveh koeficientov se bistveno razlikujejo od 0, iz česar lahko sklepamo na odstopanje lestvic od normalne porazdelitve. Tudi Shapiro-Wilkov test, ki preverja normalnost porazdelitve, je pokazal prav na vseh lestvicah pri obeh vzorcih odstopanje od normalne porazdelitve.

Zaradi zgoraj navedenih razlogov smo se odločili, da bomo za testiranje centralnih mer obeh vzorcev izbrali neparametričen Mann-Whitneyjev *U*-test, ki temelji le na rangiranju podatkov, saj kakšne bolj natančne analize zaradi neenakosti velikosti vzorca in predvsem zaradi nenormalnosti porazdelitve niso možne.

Lažjo predstavbo primerjave petih osebnostnih lastnosti med prostovoljci in splošno populacijo nam omogoča stolpični diagram (slika 1). Zaradi odstopanja od normalnosti porazdelitve nismo primerjali aritmetičnih sredin, temveč mediane.

Slika 1: Primerjava osebnostnih lastnosti med prostovoljci in splošno populacijo v izraženosti osebnostnih lastnosti, pridobljenih z vprašalnikom BFI-K.

Izbran statistični test rangiranja (Mann-Whitneyjev U -test), na podlagi katerega lahko najbolje primerjamo oba vzorca, preverja hipotezo, da ima naključna oseba iz vzorca prostovoljcev enako možnost, da zaseda višje mesto na rangirni lestvici kot naključno izbrana oseba iz vzorca splošne populacije. Izračunali smo, da razlik med obema vzorcema ni mogoče opaziti le pri ekstravertnosti, drugje pa obstajajo pomembne razlike v osebnostnih lastnostih med prostovoljci in splošno populacijo. Ker v izraženosti ekstravertnosti med prostovoljci in splošno populacijo, za razliko od zgoraj omenjenih raziskav ($U = 194679,00$; $p = -0,69$), ni statistično pomembnih razlik, lahko hipotezo 1 zavrnamo.

Pri ostalih štirih osebnostnih lastnostih obstajajo pomembne razlike v osebnostnih lastnostih med prostovoljci in splošno populacijo. Odprtost je v občutno višji meri izražena pri prostovoljcih ($Mdn = 3,89$) kot pri splošni populaciji ($Mdn = 3,84$; $U = 154958$; $p = 0,00$), zato lahko hipotezo 2 sprejmemo. Sprejemljivost je v občutno višji meri izražena pri prostovoljcih ($Mdn = 4,19$) kot pri splošni populaciji ($Mdn = 4,05$; $U = 154958$; $p = 0,00$), zato lahko hipotezo 3 sprejmemo. Nevroticizem je v občutno višji meri izražen pri splošni populaciji ($Mdn = 2,31$) kot pri prostovoljcih ($Mdn = 2,18$; $U = 161519,50$; $p = 0,00$), zato lahko hipotezo 4 sprejmemo. Tudi vestnost imajo prostovoljci izraženo višje ($Mdn = 4,19$) kot splošna populacija ($Mdn = 4,15$; $U = 183580,00$; $p = 0,00$), zato lahko hipotezo 5 sprejmemo.

Razprava

Namen raziskave je bil preučiti osebnost prostovoljcev. Zanimalo nas je, v katerih osebnostnih lastnostih se prostovoljci razlikujejo od splošne populacije. Preverjali smo razlike v ekstravertnosti, odprtosti, sprejemljivosti, nevroticizmu in vestnosti.

Rezultati so pokazali, da imajo prostovoljci v primerjavi s splošno populacijo višje izražene osebnostne lastnosti odprtosti, sprejemljivosti in vestnosti ter nižje izraženo lastnost nevroticizma. V izraženosti ekstravertnosti na vzorcu prostovoljcev in na vzorcu splošne populacije nismo identificirali pomembnih razlik. Ta ugotovitev ni skladna z ugotovitvami predhodnih raziskav (Herzog in Morgan, 1993; Smith in Nelson, 1975; Spitz in MacKinnon, 1993). Razlog za razlike v rezultatih bi lahko bila sama zasnova naše raziskave, saj smo prostovoljce primerjali z vzorcem splošne populacije in ne z neprostovoljci, kot so to storili v večini tujih raziskav. Splošna populacija zajema tako prostovoljce kot neprostovoljce, zato je lahko prišlo do drugačnih rezultatov kot pri večini drugih študij. Z našimi rezultati se ne skladajo tudi ugotovitve avtorjev Claxton-Oldfield in Banzen (2010), ki sta v študiji ugotovila, da imajo prostovoljke višje izraženo ekstravertnost kot ženske splošne populacije. Razlog je lahko v spolni strukturi udeležencev, saj so v naši raziskavi sodelovali tudi moški.

Slovenski prostovoljci so v primerjavi s splošno populacijo bolj odprti za izkušnje, zato smo drugo hipotezo sprejeli. Prostovoljce lahko opišemo kot kritične, radovedne in take, ki cenijo raznolikost, nove ideje in izkušnje (McCrae in Costa, 2008; Mondak, 2010). Posamezniki z višje izraženo odprtostjo se lahko za prostovoljstvo odločijo zaradi možnosti pridobivanja novih izkušenj, spoznavanja novih, drugačnih ljudi in idej (Bekkers, 2005; Carlo idr., 2005; Dinesen idr., 2014). Naši rezultati se skladajo s predhodnimi ugotovitvami. Tudi v tujih raziskavah so raziskovalci ugotovili, da so prostovoljci v splošnem bolj odprti za izkušnje kot neprostovoljci (Dorner in Rózsa, 2018). Prostovoljke so v primerjavi s splošno žensko populacijo prav tako dosegle višje vrednosti na lestvici odprtosti (Claxton-Oldfield in Banzen, 2010).

Tudi tretjo hipotezo, v kateri smo predvidevali, da bodo imeli prostovoljci bolj izraženo dimenzijo sprejemljivosti kot pripadniki vzorca splošne populacije, smo sprejeli. Ključni značilnosti prostovoljcev sta človekoljubnost in altruistično vedenje, kar so za tujo populacijo ugotovili tudi avtorji v predhodnih raziskavah (Jabari idr., 2013; Moore idr., 2014). Prostovoljci

so tako v primerjavi s splošno populacijo bolj sodelujoči, sočutni in skrbni. Prostovoljsko delo v večini zajema skrb in pomoč drugim ljudem, zato se osebnostna dimenzija sprejemljivosti sklada z zahtevami prostovoljskega dela (McCrae in Costa, 2008; Mitchell in Shuff, 1995; Mondak, 2010).

Slovenski prostovoljci v primerjavi z vzorcem splošne populacije izražajo nižjo raven nevroticizma. Četrto hipotezo smo potrdili. Druge študije (Ackermann, 2019; Claxton-Oldfield idr., 2010; Herzog in Morgan, 1993; Howarth, 1976), ki so raziskovale področje nevroticizma pri prostovoljcih, so prav tako ugotovile, da prostovoljci izražajo nižjo raven nevroticizma kot neprostovoljci ali splošna populacija. Prostovoljci so glede na naše rezultate bolj sproščeni, bolje obvladujejo stres in imajo višji čustveni nadzor (McCrae in Costa, 2008; Mondak, 2010) kot pripadniki splošne populacije.

Ker se je pri prostovoljcih dimenzija vestnosti pomembno bolj izražala kot pri pripadnikih splošne populacije, smo tudi zadnjo hipotezo sprejeli. Prostovoljci glede na rezultate potrebujejo jasno strukturo, hierarhijo in pravila. So zelo delavni, kar se odraža tudi v številu opravljenih prostovoljskih ur, ki jih opravijo vsako leto (v letu 2019 je 12.892 prostovoljcev opravilo skupno 278.302 prostovoljskih ur; Ministrstvo za javno upravo, 2020). Rezultati v tujih raziskavah so nekonsistentni, saj nekatere (npr. Claxton-Oldfield in Banzen, 2013) ugotavljajo, da prostovoljci odražajo višjo raven vestnosti kot neprostovoljci, medtem ko so druge (Ackermann, 2019) prišle do obratnih zaključkov.

Omejitev naše raziskave je zagotovo sama zasnova, saj smo osebnost prostovoljcev primerjali z osebnostjo splošne populacije, ki zajema tako prostovoljce kot neprostovoljce, zato je lahko prišlo do drugačnih rezultatov, kot če bi primerjali prostovoljce z neprostovoljci. Če bi prostovoljce primerjali z neprostovoljci, bi dobili bolj jasen vpogled v osebnostno strukturo prostovoljcev in v to, katere osebnostne lastnosti pripomorejo k odločitvi za opravljanje prostovoljskega dela. Možna omejitev naše raziskave je tudi neenakomerna spolna struktura udeležencev – udeleženk je bilo namreč kar 84,1 %, vendar pa so v skupnem poročilu o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji za leto 2019 (Ministrstvo za javno upravo, 2020) ugotovili, da je tudi v populaciji spolna struktura neenakomerna – 56,9 % je namreč prostovoljk. Čeprav je tudi v splošni populaciji več prostovoljk kot prostovoljcev, je v naši raziskavi ta neenakomernost precej višja. To je posledično lahko imelo vpliv na končne rezultate.

Zaključki

Naša raziskava je prva na tem področju v Sloveniji. Medtem ko je v tujini to področje kar precej raziskano, se v Sloveniji raziskovalci z vprašanjem osebnosti prostovoljcev po nam znanih podatkih še niso ukvarjali. V okviru raziskovanja smo odgovarjali na vprašanje osebnostne strukture prostovoljcev. Potrdili smo vse hipoteze, z izjemo pričakovanja, da bodo imeli prostovoljci bolj izraženo osebnostno lastnost ekstravertnosti kot pripadniki splošne populacije.

V prihodnjih raziskavah bi bilo treba raziskati tudi druge vidike osebnosti, ki bi lahko imeli pomembno vlogo pri odločitvi za opravljanje prostovoljskega dela, kot sta stopnja altruizma in vrednote.

Raziskovanje področja osebnostnih lastnosti je pomembno predvsem s praktičnega vidika. Teoretične ugotovitve o osebnosti prostovoljcev lahko uporabimo v praksi, predvsem pri prilagajanju metod privabljanja prostovoljcev, ponujanju ustreznega vodenja glede na osebnostne lastnosti, prilagajanju metod motiviranja in usposabljanja prostovoljcev ipd. V naši raziskavi smo ugotavljali le to, kakšne osebnostne lastnosti imajo prostovoljci, ne pa, katere osebnostne lastnosti naredijo dobrega prostovoljca. Vsi prostovoljci namreč pri svojem delu niso nujno učinkoviti, zato bi bilo v prihodnosti smiselno raziskati, kakšne so lastnosti dobrega prostovoljca, kar bi lahko prostovoljske organizacije uporabile pri iskanju prostovoljcev in njihovi morebitni selekciji.

Vodje prostovoljskih organizacij lahko svoje vodenje prilagodijo glede na osebnostne lastnosti prostovoljcev. Prostovoljci so v primerjavi s splošno populacijo bolj sprejemljivi, zato je ključno, da se z njimi redno osebno srečujemo, vzpostavimo osebni stik, izmenjujemo pomembne informacije in se z njimi posvetujemo glede njihovega dela. Ker so prostovoljci bolj odprti, vedoželjni ter se želijo učiti in biti kreativni, moramo pokazati interes za njihove ideje, (kritično) sprejemati njihove predloge, dobre ideje pa tudi upoštevati. Tako se bodo počutili cenjene in koristne.

Literatura

- Ackermann, K. (2019). Predisposed to volunteer? Personality traits and different forms of volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(6), 1119–1142.
- Akhtar, H. (2019). Predicting participation in volunteering based on personality characteristics. *Journal of Educational Health and Community Psychology*, 8(2), 32–44.

- Auld, C. (2004). Behavioral characteristics of student volunteers. *Australian Journal on Volunteering*, 9(2), 8–18.
- Avsec, A. (2007). *Psihodiagnostika osebnosti*. Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Bekkers, R. (2005). Participation in voluntary associations: Relations with resources, personality, and political values. *Political Psychology*, 26, 439–454.
- Carlo, G., Okun, M. A., Knight, G. P. in de Guzman, M. R. T. (2005). The interplay of traits and motives on volunteering: Agreeableness, extraversion and prosocial value motivation. *Personality and Individual Differences*, 38, 1293–1305.
- Claxton-Oldfield, S. in Banzen, Y. (2010). Personality characteristics of hospice palliative care volunteers: The »Big five«and empathy. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*, 27(6), 407–412.
- Claxton-Oldfield, S., Claxton-Oldfield, J. in Paulovic, S. (2012). Personality traits of British hospice volunteers. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*, 30(7), 690–695.
- Dinesen, P. T., Nørgaard, A. S. in Klemmensen, R. (2014). The civic personality: Personality and democratic citizenship. *Political Studies*, 62, 134–152.
- Dorner, L. in Rózsa, S. (2018). Personality profile and life satisfaction of volunteers and non-volunteers – Are there differences? *Transylvanian Journal of Psychology*, 19(2), 3–30.
- Elshaug, C. in Metzger, J. (2001). Personality attributes of volunteers and paid workers engaged in similar occupational tasks. *The Journal of Social Psychology*, 141(6), 752–763.
- Gril, A., Tančič, A., Vidmar, M. in Brečko, B. N. (2006). *Prostovoljno delo mladih v Ljubljani: zaključno poročilo: Raziskovalni projekt za potrebe MOL za leto 2005*. Pedagoški inštitut.
- Herzog, A. R. in Morgan, J. N. (1993). Formal volunteer work among older Americans. V F. G. Caro, S. A. Bass in Y. Chen (ur.), *In achieving a productive ageing society* (str. 119–142). Auburn.
- Howarth, E. (1976). Personality characteristics of volunteers. *Psychological Reports*, 38, 855–858.
- Jabari, N., Boroujerdi, S., Ghaeini, S., Naghshbandi, S. in Karimi, G. (2013). Big-five personality traits predict sport volunteer satisfaction. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 13(1), 49–54.
- John, O. P., Donahue, E. M. in Kantle, R. L. (1991). *The Big Five Inventory – versions 4a and 54*. University of California, Berkeley, Institute of personality and social research.
- Kocjan, G. Z. (2016). *Zavzetost, strast in zanos pri zaposlenih: teoretična in empirična razmejitev* [doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani.
- McCrae, R. R. in Costa, P. T. (2008). The five-factor theory of personality. V O. P. John, R. W. Robins in L. A. Pervin (ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (str. 159–181). Guilford Press.
- Mike, A., Jackson, J. J. in Oltmanns, T. F. (2014). The conscientious retiree: The relationship between conscientiousness, retirement, and volunteering. *Journal of Research in Personality*, 52, 68–77.
- Ministrstvo za javno upravo (2020). *Skupno poročilo o prostovoljstvu v Republiki Sloveniji za leto 2019*. GOV.si. <https://www.gov.si/novice/2020-09-25-skupno-porocilo-o-prostovoljstvu-v-republiki-sloveniji-za-leto-2019/>

- Mitchell, C. W. in Shuff, I. M. (1995). Personality characteristics of hospice volunteers as measured by the Myers-Briggs Type Indicator. *Journal of Personality Assessment*, 65(3), 521–532.
- Mondak, J. J. (2010). *Personality and the foundations of political behavior*. Cambridge University Press.
- Moore, E., Warta, S. in Erichsen, K. (2014). College students' volunteering: Factors related to current volunteering, volunteer settings, and motives for volunteering. *College Student Journal*, 48(3), 386–396.
- Musick, M. A. in Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Indiana University Press.
- Omoto, A. M. in Snyder, M. (1995). Sustained helping without obligation: Motivation, longevity of service, and perceived attitude change among AIDS volunteers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 671–686.
- Omoto, A. M., Snyder, M. in Hackett, J. D. (2010). Personality and motivational antecedents of activism and civic engagement. *Journal of Personality*, 78, 1703–1734.
- Pushkar, D., Reis, M. in Morros, M. (2002). Motivation, personality and well-being in older volunteers. *The International Journal of Aging and Human Development*, 55(2), 141–162.
- R Core Team (2019). R: A language and environment for statistical computing (3.6.1) [Računalniška programska oprema]. R Foundation for Statistical Computing Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/>
- Quintelier, E. in Theocharis, Y. (2013). Online political engagement, Facebook, and personality traits. *Social Science Computer Review*, 31, 280–290.
- Rammstedt, B. in John, O. P. (2005). Kurzversion des big five inventory (BFI-K). *Diagnostica*, 51(4), 195–206.
- Russo, S. in Amnå, E. (2016). The personality divide: Do personality traits differentially predict online political engagement? *Social Science Computer Review*, 34, 259–277.
- Smith, B. in Nelson, L. (1975). Personality correlates of helping behavior. *Psychological Reports*, 37, 307–310.
- Spitz, R. in MacKinnon, J. (1993). Predicting success in volunteer community service. *Psychological Reports*, 73, 815–818.

HOW TO DISTINGUISH VOLUNTEERS FROM THE GENERAL POPULATION – A COMPARISON OF PERSONALITY TRAITS OF SLOVENIAN VOLUNTEERS AND THE GENERAL POPULATION

The purpose of our study was to examine the personality structure of Slovenian volunteers and compare it with the personality structure of the general Slovenian population. Data was collected as part of a nationwide survey on volunteering. A total of 716 participants participated in our study, of which 105 were male and 565 were female, and for others we did not have the demographic data. We

compared our results with data from the general population. The results showed that Slovenian volunteers, compared to the general population, expressed a higher openness to experience, agreeableness and conscientiousness, as well as lower neuroticism. They are more open to new experiences, and are more curious, compassionate, religious and less tense than members of the general population. There is no difference between the two groups when it comes to extraversion. Our study is the first of its kind in Slovenia. It should be especially useful in practice, in adapting the recruitment, leadership and guidance of volunteers.